

RECENZIO

Az elterelés és/vagy börtönből való szabadulás

(Katherine Beckett cikkének ismertetése)

Diversion and/as decarceration

Diversion and/or Release from Prison

(Review of the article by Katherine Beckett)

Bartus Gábor

tanársegéd, doktorandusz, rendőr őrnagy
Nemzeti Köszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
bartus.gabor@uni-nke.hu

Magyar
Tudomány
Akadémia

Absztrakt

Cél: A recenzio szerzője célként tűzte ki, hogy bemutassa a tömeges bebörtönzés és kriminalizálás alternatív megközelítéseként az Amerikai Egyesült Államokban alkalmazott büntető igazságszolgáltatás rendszerén kívüli elterelési modelleket, továbbá részletesen megvizsgálja az azokkal kapcsolatos előnyöket és hátrányokat.

Módszertan: Az ismertetett mű szerzője az elterelési modellek elemzését a bírósági elterelési módszerek, különösen a drogbíróságokról szóló másodlagos források, szakirodalmak áttanulmányozása, valamint a Seattle és más városokban működő, úgynevezett LEAD-modell elsődleges kutatása és elemzése alapján végezte. Mindezen túlmenően megfigyeléseket, egyéni és fókuszcsoportos interjúkat végzett.

Megállapítások: Az elemzések alapján az alkalmazott modellek önmagukban nem képesek tökéletes megoldást találni a felvetett problémakörre, ugyanakkor rávilágít az alapproblémát jelentő összetett intézményi és társadalmi problémákra.

Érték: A különböző elterelési modellek közül a cikk szerzője ismerteti azok előnyeit és fontosságát.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 09. 01. Átdolgozás: 2025. 09. 09.
Elfogadás: 2025. 09. 16.

Kulcsszavak: elterelés, büntető igazságszolgáltatás, bebörtönzés

Abstract

Aim: The aim of the review is to present diversion models operating outside the criminal justice system in the United States as alternative approaches to mass incarceration and criminalisation, and to examine in detail their associated advantages and limitations.

Methodology: The author of the reviewed work analyses diversion models on the basis of secondary sources and scholarly literature on court-based diversion methods, in particular drug courts, as well as through primary research and analysis of the so-called LEAD model implemented in Seattle and other cities. In addition, observations and individual and focus group interviews were conducted.

Findings: The analysis indicates that the models examined are not, in themselves, capable of providing a comprehensive solution to the issues identified; however, they draw attention to the complex institutional and social problems underlying the phenomenon.

Value: Among the various diversion models, the article highlights their respective strengths and their significance.

Keywords: diversion, criminal justice, incarceration

A szerző a büntető igazságszolgáltatási rendszerhez kapcsolódó, illetve azon kívül elhelyezkedő diverziós, azaz elterelési modelleket elemzi az Amerikai Egyesült Államok kontextusában, azok beválásvizsgálatának kísérletével. A tudományos cikk olvasható, s strukturális felépítésének köszönhetően könnyen áttekinthető. A cikk hat fejezetre van tagolva, külön bevezetővel, történelmi háttérrel, valamint az elterelési modellek külön fejezet szerinti bemutatásával és a következtetések levonásával.

A bevezetőben a szerző kijelenti, hogy a nagy létszámú bebörtönzés és kriminalizáció egyre nagyobb problémát jelent, mivel a bebörtönzött személyek és felügyelet alatt állók aránya az 1970-es években mért adatokhoz képest napjainkra az ötszörösére nőtt. Ezen arány a 2008-as csúcspont óta jelentősen csökkent, azonban továbbra is a legmagasabb között van a világon, és okkal feltételezhető, hogy a pandémia okozta lassulást követően a börtönökben lévők száma újra emelkedik. A cikkben fontos szerepet kap azon aspektus, hogy a nagy létszámú bebörtönzések mennyire hátrányos hatással vannak a színes bőrűekre, különösen a fiatal afroamerikai férfiakra. A faji egyenlőtlenségek az elmúlt években csökkentek, azonban továbbra is jelentős különbségek vannak.

2010-ben például az afroamerikai lakosok bebörtönzési aránya hatszor magasabb volt, mint a fehér bőrű lakosoké, 2020-ban pedig 5,1-szer volt magasabb.

A cikk szerzőjének véleménye alapján a büntetőjogi rendszer rendkívül szigorú, többek között az erőszakos rendőri gyakorlat, a börtönkörülmények, a magánzárkák alkalmazása, továbbá a társadalmi problémák büntető jellegű megközelítése – például a függőségek kezelése – tekintetében. Az igazságszolgáltatás költségeinek növekedésével párhuzamosan egyre nagyobb igény jelentkezik az alternatív jellegű megoldásokra, amelyek lehetőséget teremthetnek a börtönök megszüntetésére és a bűnözés háttérében álló társadalmi problémák valódi kezelésére. Ezen alternatív megoldások között van a bíróságok által felügyelt elterelés, a bűnüldöző szervek által vezetett előzetes letartóztatás előtti elterelés, valamint a közösség alapú elterelési modellek alkalmazása.

A történelmi háttér tekintetében a cikk szerzője szerint a drogellenes kampányok idejétől a nagyon sok letartóztatást és rekordszámú bebörtönzést faji egyenlőtlenségek jellemezték. Az 1980-as és 1990-es években a kábítószer birtoklását és kereskedelmét szigorító büntetőjogi szankciók eredményeképpen a kábítószerrel kapcsolatos letartóztatások száma majdnem megnégyszereződött 1981 és 2006 között (félmillióról közel 1,9 millióra emelkedett). Ezen letartóztatások személyi körét tekintve aránytalanul sok színes bőrű személy volt letartóztatva, ezen személyek között is az afroamerikaiak kábítószerrel kapcsolatos letartóztatási aránya 1980 és 2006 között országos szinten 1000 lakosra vetítve 5-ről 15,9-re nőtt, míg a fehérek aránya sokkal szerényebben, 2,2-ről 5 lakosra emelkedett.

A kábítószer elleni „háború” kudarca miatt az azt övező politikai személet is megváltozott, a kezdetekkor azt támogató afroamerikai politikai vezetők is felismerték a drogellenes kampány szigorú fellépésének az afroamerikai közösségre és családokra gyakorolt aránytalanul hátrányos hatását. Jellemzően a baloldali politikusok bírálják a drogháború kudarcait, ugyanakkor egyre több konzervatív politikus aggódik annak költségvetési és társadalmi költségei miatt.

A bíróság által felügyelt elterelést a szerző az Amerikai Egyesült Államok drogbíróságainak működésén keresztül mutatja be. A drogbíróságok abból indulnak ki, hogy a bebörtönzés önmagában nem oldja meg a kábítószerhasználat kiváltó okát, továbbá költséges és hatástalan választ jelent a függőség problémájának kezelésére. A drogbíróságok lehetőséget kínálnak egyes vádlottaknak – akiket kábítószerrel kapcsolatos jogsértéssel vádolnak –, hogy az elterelésben részt vegyenek, azonban el kell ismerniük az általuk elkövetett bűncselekményt, bűnösnek kell magukat vallani, mindezzel lemondanak számos, rendes körülmények között őket megillető jogról. A drogbíróságok elsődlegesen a kezelésre helyezik a hangsúlyt, a tárgyalóteremben történő találkozókot arra használják,

hogy kidolgozzák a kezelési tervet, figyelemmel kísérik a terv betartását és meghatározzák mikor kell szankciókat kiszabni, illetve elbocsátani személyeket a programból. Ezen típusú bíróságokon megjelenik a terápiás jelleg, amely során a bírósági szereplők (bíró, ügyész, védőügyvéd) új szerepet kapnak, a jog érvényesítése mellett inkább a kezelésre összpontosítanak, ugyanakkor a bírák gyakran olyan egészségügyi tárgyú döntéseket hoznak, amelyekre nincsenek felkészítve és kiképezve.

A program résztvevőinek meg kell felelniük a bíróság által támasztott követelményeknek – például a teljes munkaidős foglalkoztatás megléte számos helyen feltétel –, akik nem felelnek meg, kikerülnek az elterelési programból és le kell tölteniük a szabadságvesztéssel járó eredeti büntetésüket. A közfinanszírozott kábítószer-kezelési programokra történő beutalások többségét a drogbíróságok adják, mint próbaidős feltételes szabadságra bocsátást. Ezen programok gyakran szigorú feltételek írnak elő: bentlakásos tartózkodást, személyzeti felügyeletet és számos kötelezettséget, amelynek középpontjában azon nézet uralkodik, hogy a bűnelkövetés hátterében a függőség áll, és a józanság az egyetlen megoldás a problémára.

A progresszív pártolók és tudósok egyre kritikusabbak, ugyanakkor a drogbíróságok továbbra is erős kétpárti politikai támogatást élveznek az Amerikai Egyesült Államokban. Becslések szerint 2014-ben 2800 drogbíróság működött ötven állam területén, a megyék felében legalább egy. Ezen elterelési gyakorlat politikai támogatói számára elfogadható gyakorlatot jelent, mivel a programban részt vevők rehabilitációjára és kezelésére helyezi a hangsúlyt, megőrzi az ügyészi és bírói mérlegelési jogkört, további megmarad a bíróságok fennhatósága.

Másik oldalról viszont különböző kutatások azt mutatták, hogy a drogbíróságok a hagyományos büntetőjogi rendszerhez képest kisebb mértékben csökkentik a visszaesést, amely kutatási eredményeket a program támogatói megkérdőjelezzik azok módszertana és a kiválasztási módszerei miatt, ezért a visszaesésre gyakorolt hatása ezen elterelési modellnek továbbra sem egyértelmű. A cikk szerzője a közelmúltban készült tanulmányokra hivatkozva hátrányként említi, hogy a drogbíróságok számos terhet és költséget jelentenek, általánosságban növelik a kábítószerrel kapcsolatos letartóztatások számát és a rácsok mögött letöltött időt. Egy tanulmány megállapította, hogy azokban a városokban, ahol drogbíróságot hoztak létre, évente közel 17%-kal nőtt a kábítószerrel kapcsolatos letartóztatások száma, továbbá növekedett a fogvatartási időtartam is. Ennek oka, hogy akik nem képesek megfelelni a bíróság által támasztott követelményeknek, gyakran még súlyosabb büntetésben részesülnek, mintha egyáltalán nem vettek volna részt a programban. Másik hátrányként jelenik meg, hogy a drogbíróságok fokozzák a faji egyenlőtlenségeket, mivel a színes bőrű

személyek nagyobb valószínűséggel már büntetett előéletűek, amikor elkövetik a kábítószerrel kapcsolatos jogellenes cselekményt, mindezzel nagyobb valószínűséggel zárják ki őket a programban való részvétel lehetőségétől. Egyes tanulmányok azt találták, hogy a programban részt vevő, szabályokat megszegő színes bőrű személyeknél súlyosabbak szankciókat szabtak ki, mint a fehér bőrű résztvevőknél.

Az elmúlt 15 évben a fenti hátrányok miatt több előzetes letartóztatás előtti elterelési kezdeményezés jelent meg, mivel felismerték, hogy már rövid ideig tartó bebörtönzés is gyakran traumatikus és káros hatással jár. A rendőrök által vezetett elterelés, amely során a bűnüldöző tisztviselők felelősök a programba való beutalásokért eredetileg *Law Enforcement Assisted Diversion* (LEAD rövidítéssel) közismert elterelési program volt, amely mára *Let Everyone Advance with Dignity* néven ismert drog- és prostitúciós vádakkal letartóztatott személyek számára jelent elterelési programot, bevonva a szervezeti partnerek széles körét. Az elterelési programban a rendőröknek engedélyezték, hogy a bizonyos vádak miatt letartóztatott – egyébként börtönbe kerülő – személyeket a LEAD-programba tereljék. A rendőrök arra is felhatalmazást kaptak, hogy szociális kapcsolattartásra utalják azokat a személyeket, akiket a múltban gyakran letartóztattak és akiről a rendőrök úgy vélték, hogy a jövőben valószínűleg ismét letartóztatják őket, mindezzel kialakítottak egy letartóztatás előtti elterelési mechanizmust. Amíg a drogbíróság az absztinencia szükségességét hangsúlyozza, addig a LEAD-program esetében az ártalomcsökkentés filozófiája jelenik meg. A LEAD-program azt vallja, hogy az absztinenciához vezető út gyakran hosszú és néha nem is létezik, ugyanakkor az emberi szenvedés jelentős csökkentése és a megbélyegzés a józanság hiányában is elérhető, továbbá a büntető igazságszolgáltatás beavatkozása kontraproduktív hatású, kárt és szégyent okoz az egyénnek. A LEAD nem követeli meg az absztinenciát, azon az elméleten alapul, hogy a kábítószer-használatnak számos oka van, gyakran traumában és mélyszegénységben gyökerezik. A gyógyulás akkor következik be, ha a traumatizált és marginalizálódott emberek bizalmi kapcsolatot alakítanak ki olyan emberekkel, akik segítenek nekik tisztázni saját életcéljaikat és prioritásukat, továbbá támogatják őket a célok elérésére irányuló erőfeszítéseikben. Ezzel ellentétben ezen személyeknél a fenyegetések és szankciók megerősítik az elszigeteltséget és megbélyegzést, amellyel a kábítószerfüggők egyébként is küzdenek. Az ártalomcsökkentési törekvések miatt néhány rendőr körében a LEAD-program népszerűtlenné vált, ugyanakkor voltak, akik megértették és elfogadták annak logikáját. Az interjúk alapján sok bíróság már a LEAD-hez irányítja azokat az embereket, akik szerintük a drogbíróságon nem fognak boldogulni. Ezen ügyfelek a drogbírósággal összefüggésben hátrányként említik annak „teljes munkaidős mivoltát”, ahol ezernyi szabály van, ami

megterheli idejüket és energiájukat, továbbá a szégyenérzet, hogy ha nem sikerül a programot teljesíteniük, az sokszor rosszabb, mint a függőségük. A tanulmányok kimutatták, hogy a LEAD-programban részt vevő személyek 39 nappal kevesebbet töltöttek börtönben, mint a programon kívül eső személyek. Kimutatták, hogy a LEAD-ügyfelek vonatkozásában a büntető igazságszolgáltatási rendszer igénybevétele és az ahhoz kapcsolódó költségek mértéke a LEAD-be való beiratkozást megelőző évhez képest 30%-kal csökkent, míg a nem LEAD résztvevők költségei több mint kétszeresére emelkedtek. Emellett a LEAD-ben részt vevők különösen egészségük és életszínvonaluk javulásáról számoltak be (kétszer nagyobb valószínűséggel jutottak fedélhez, 89%-kal nagyobb valószínűséggel jutottak állandó lakáshoz, 33%-kal nagyobb valószínűséggel jutottak jövedelemhez vagy segélyhez).

A LEAD-program hátrányaként jelentkezett, hogy a rendőrök által vezetett elterelési kezdeményezések jelentős mérlegelési jogkört és hatalmat hagynak a rendőrség kezében, mivel a rendőrök hajlamosabbak a fehér bőrű személyeket irányítani a LEAD-hez a színes bőrűekkel szemben. A tanulmányok azt mutatták, hogy az elterelési modellből hiányzik azon beépített mechanizmus, amely megakadályozná, hogy a faji egyenlőtlenségek előforduljanak az elterelési gyakorlatban. A rendőrökkel készített interjúk alapján megállapítható, hogy nagyfokú bizalmatlanságot és ellenállást tanúsítottak a LEAD-del szemben annak ártalomcsökkentő filozófiája miatt.

A rendőrök meggyőzésére irányuló erőfeszítéseknek köszönhető folyamatosan javuló tendenciának a pandémia és George Floyd halálát követő időszak vetett véget. A LEAD beutalások száma meredeken csökkent, a rendőrség finanszírozásának csökkentésére irányuló tervek miatt a Seattle LEAD-program vezetői úgy döntöttek, megszüntetik a rendőrség programban betöltött „kapuőr” szerepét, hogy a beutalási folyamatból a rendőrségi kapcsolatfelvételt kizárva, közvetlenül a közösség fordulhasson a LEAD-hez a szolgáltatások elérése céljából. Ezeket a közösségi beutalási ajánlásokat a LEAD-projektmenedzsment hagyja jóvá, azonban a kereslet messze meghaladja a rendelkezésre álló kapacitást, ezért előre rögzített három kritérium alapján rangsorolják a jelentkezőket (viselkedési és egészségügyi problémákra vonatkozó bizonyítékok; faji és etnikai hovatartozás, színes bőrűeket előnyben részesítve; földrajzi szempontok, közbiztonsági helyzet alapján). Ezen elterelési programban a LEAD nemcsak passzív befogadója a közösségi ajánlásoknak, hanem a projektvezetők felkérlik a helyi rendőrséget, hogy állítsanak össze részükre egy „prioritási listát” a veszélyeztetett személyekről.

A lakóközösség is összeállít egy saját listát, továbbá alternatív panasztételi mechanizmust biztosítanak a lakosság részére a 911-es segélyhívó helyett

a segítségnyújtás érdekében, hogy csökkenjen a normál segélyhívás esetén bekövetkező letartóztatás a kiszolgáltatott és marginalizálódott emberek vonatkozásában. A pandémia idején ezen közösségi beutalási módszer vált elsődlegessé, miután a rendőrség általi szociális beutalások lényegében megszűntek. Ezen módszer előnyeként a LEAD ügyfelek arról számoltak be, hogy ezzel a legkiszolgáltatottabb személyek lettek előnyben részesítve a szolgáltatásoknál, a rendőrség szűrő szerepe pedig ki lett iktatva. A közösségi beutalás alapú elterelési módszer hátrányaként a kapacitás folyamatos hiánya, továbbá a rangsorolási rendszer etika dilemmákat felvető gyakorlata is felmerült. Ironikusnak tűnhet a LEAD bűnüldöző szervekkel történő kommunikációja, ugyanis kapcsolattartás mindenképpen szükséges, hogy a rendőrök tudjanak róla, milyen személyeket irányítottak a LEAD-programhoz. A cikk szerzője a megválasztott politikusok (Seattle, New York, San Francisco) közbiztonsági programjának megvalósítása tárgyában párhuzamot vont a rendőrség erőteljesebb finanszírozása, valamint a hajléktalan személyekkel szembeni hatékonyabb fellépés, illetve letartóztatások növekvő száma között.

Minden elterelési módszernek vannak előnyei és hátrányai, de nincsen tökéletes módszer, a közösségi átirányítás is tökéletlen megoldás marad egy összetett társadalmi problémára (lakáspolitikai, egyetemes egészségügyi ellátás hiánya). A szerző az elterelési programok vezetőinek arra hívja fel figyelmét, hogy a faji egyenlőtlenségekkel, a mélyszegénységgel, valamint az ezeket kiváltó társadalmi problémákkal is foglalkozni kell, nem csak törekedni a saját programjuk költségvetésének növelésére.

Alternatív megközelítést jelentene a dekriminalizáció megvalósítása (például marihuána legalizálása), amely ugyanakkor az elterelés szükségességének megkérdőjelezését eredményezné. Másik alternatív megközelítés is népszerűvé vált az utóbbi években, amelyben civil személyeket felhatalmaznak, hogy válaszoljanak válsághelyzetben lévő emberek 911-es segélyhívásaira. Ezek jellemzően olyan hívások, amelyeket mentális egészségügyi zavarok kódolnak, és nem tartalmaznak fegyveres jelleget, illetve más bűnügyi motívumot. Mindezzel a krízist és a bűnözést egymástól elkülönítik a segélyhívás során. Ezen alternatív válságkezelési modell, habár segít csökkenteni a rendőrség és a kiszolgáltatott személyek közötti találkozásokat, ugyanakkor nem jár az általuk segített emberek folyamatos támogatásával, vagy az erőforrások jelentős átcsoportosításával. A cikk szerzőjének véleménye alapján, amíg a nagyobb strukturális és politikai összefüggések nem változnak, addig továbbra is szükséges az elterelési modellek alkalmazása.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bartus G. (2025). Az elterelés és/vagy börtönből való szabadulás. (Katherine Beckett cikkének ismertetése). *Belügyi Szemle*, 73(12), 2621–2628. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i12.pp2621-2628>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Bartus Gábor, aki a bartus.gabor@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.